

Fokstumyra

MATHIS KVÆRNE (tekst og bilder)

(Foto Odd Val)

Egentlig skal man ikke be skribenter om gratis stoff, det er som å invitere en elektriker i selskap og så be ham sette opp ledninger for en. Dette sa vi da også (med et svakt håp i røsten) til Mathis Kværne på Fokstumyra i sommer. Men Kværne ville gjerne skrive for TT's årbok. Og hvem vet vel mer om dette vidunderlige, fredede området enn filmfotografen, tegneren og forfatteren av bøker som «Fugler i fjellheimen» og «Langs den gamle kongeveien», mannen som tegner fugler så fenomenalt fort på TV-skjermen? Nå arbeider han med en ny bok for barn og ungdom, under arbeidstittlen «Med Isfrid og Gaute på Dovrefjell», som trolig kommer i første halvdel av 1973.

Fokstumyra på Dovrefjell er i dag kjent av alle fuglevenner og ornitologer for sitt enestående fugleliv. Ja, det er vel neppe noe annet sted i Norge som har så mange fuglearter innen et begrenset område som denne myra.

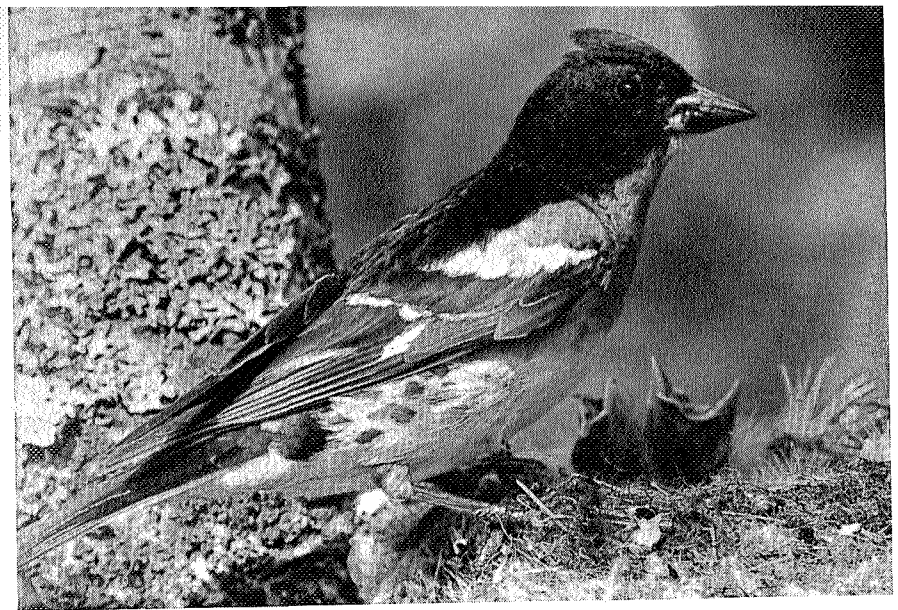
I mer enn hundre år har ornitologer og fugleforskere valfartet til dette eldorado, og mange av våre mest kjente fugleforskere har hentet stoff til sine verker her.

Den svenske professor *Sven Nilsson* var den første som publiserte sine observasjoner fra Fokstumyra. Han oppholdt seg her en tid i 1816 og ble da oppmerksom på det enestående fuglelivet i dette området.

Opp gjennom årene har så en rekke kjente forskere besøkt myra. Fra eldre tider kan nevnes professorene *L. M. Esmarck* og *H. H. Rasch*, forstmester *J. B. Barth*, professor *Robert Collett*, fiskeriinspektør *E. A. T. Landmark* og konservator *H. T. L. Schaanning*. Fra 1930 og fremover har også Fokstumyra vært besøkt en rekke

Brushaner, fascinerende og fargesprakende, i spillet.

Bjørkefink

ganger av H. L. Løvenskiold, Yngvar Hagen og Edv. K. Barth m.fl. Alle disse har i bøker og andre publikasjoner gitt verdifulle opplysninger om Fokstumyras fuglefauna.

Det er i dag eiendommelig å lese de gamle reisebeskrivelser fra 1800 årene og de observasjoner som ble gjort dengang. Blant disse finner vi J. B. Barths kjente og fornøyelige beretninger fra boken «Den Norske Natur». Her skriver han blant annet følgende etter et opphold på Fokstua i 1847:

«Paa venstre Haand, naar man reiser mot Nord, ligger en Myr av betydelig Udstrekning. Dens sumpige Terræn, der tager sin Begyndelse allerede en Fjerdingsvei, før man kommer til Fogstuen, fortsetter sig over en Mils længde omtrent midtveis til Jerkin». Og etter en nærmere beskrivelse av myra, fortsetter han: «Saa ligger da Myren der, saa rigt smykket som vel en Myr kan være det, saaledes tilfreds med kun at være bleven en Myr, glad over de mange Blomster og Urter, som den omhyggelig opelsker og pleier med sin nærende Vædske, betrygget ved sin høie Beliggenhed for kommende Tider. Thi den behøver ikke at frygte for, at den travle Agerdyrker i Tidens løb skal bortlede dens Vand, og den altomformede Ploug forandre dens Udseende, heller ikke, at nogensinde Larmen af en hurtigrullende Dampvogn skal forstyrre dens vante Ro og borttrekke de levende Væsener, hvis Forsørgelse er den anbetret. Om Vinteren

tumle sig flokkevis de hvitklædte Ryper paa Sneen mellom Krat af Vidier og Småbirke. Og om Sommeren samle sig der forskjellige Arter af Sump- og Vandfugle for paa dens bløde Mos at indrette deres kunstløse Reder. Et uuttømmeligt Forraad af Insektlarver, fornemmelig af Myg og Florvinger, forsyner dem og deres Unger med Næring til Overflod».

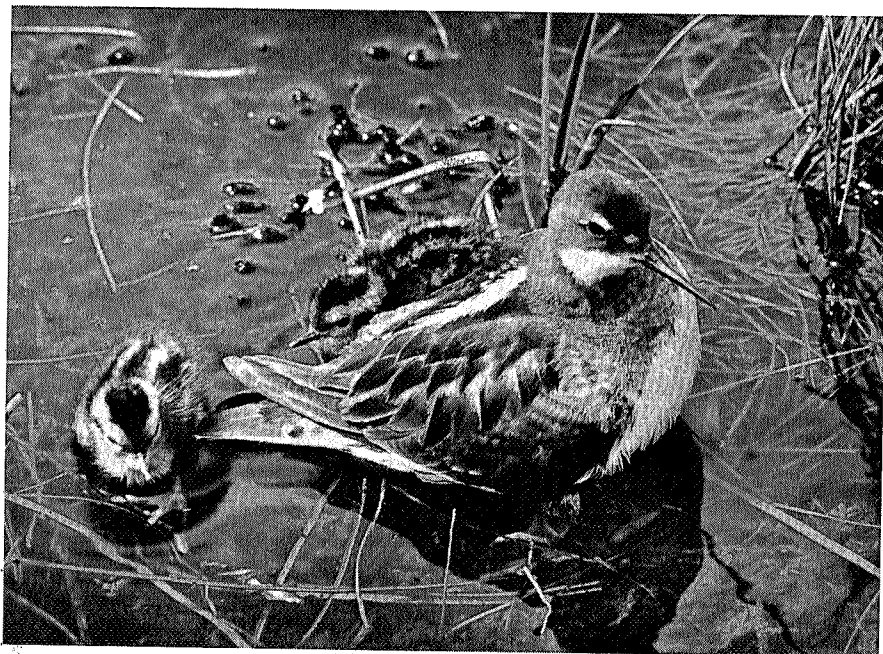
Barths optimistiske spådommer ble imidlertid gjort til skamme da Dovrebanen i 1916 ble lagt tvers igjennom Fokstumyra i hele dens lengde. Det var også en tid planer om å legge en flyplass på Fokstumyra, men dette er nå heldigvis falt bort. Den sterkt beferdede riksvei 6 går imidlertid langsmed hele myra, med alt det bråket moderne ferdsel fører med seg.

Mange spådde at nå ville fuglelivet på myra bli ødelagt for alltid, men dette viste seg heldigvis ikke å være tilfelle. Fuglene har etter hvert vennet seg til slike fartsuhyrer som tog og biler, så, man finner ofte at fuglene har lagt reirene sine kloss opp til jernbanelinjen og riksveien.

Det rike fuglelivet på Fokstumyra ble etter hvert kjent i inn- og utland, og dette bevirket at det også kom mange uvelkomne gjester til myra. Skarer av egg- og fuglesamlere tok med seg egg og skjøt mange av de sjeldneste fugleartene. Dette sammen med ødeleggelsene ved Dovrebanens bygging førte til at store deler av Fokstumyra ble naturfredet ved lov i 1923.

Det fredede området er ca. 10 km langt og ca. 3 km på det bredeste, og det strekker seg fra Rundtjern i sørvest til Vålåsjø i nordøst. Størrelsen av fredningsfeltet er ca. 7,5 km². I tiden 1. mai til og med 7. juli er det forbudt å ferdes i det fredede område uten spesiell tillatelse. I 1967 ble det imidlertid lagt en oppmerket sti gjennom myra hvor nå alle kan ferdes. Opplysninger og ferdselskort fåes ved henvendelse til vaktmannen på Fokstua Fjellstue.

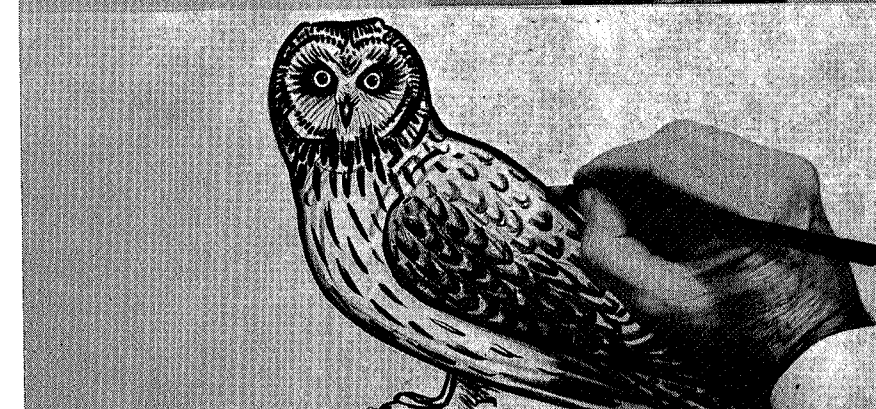
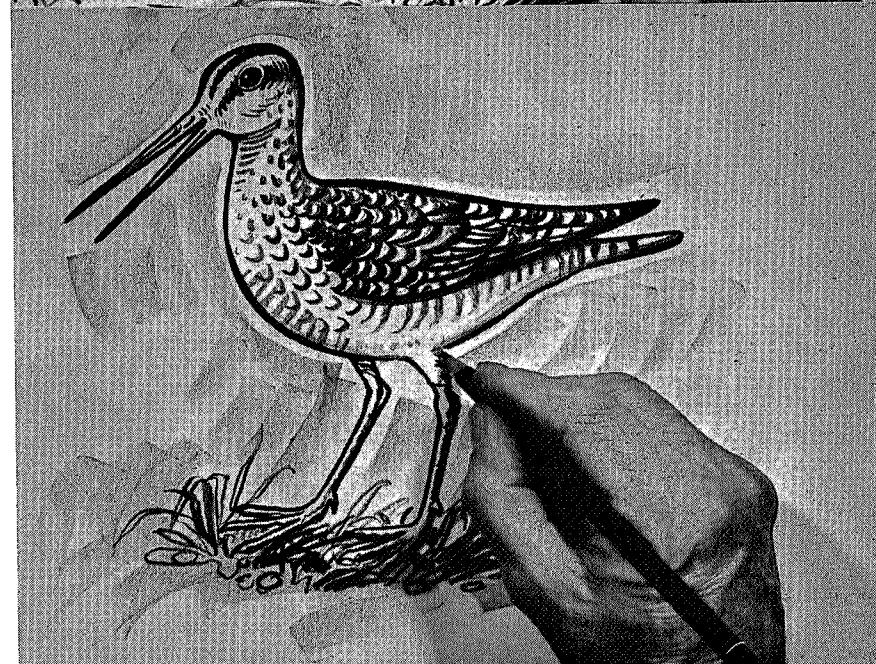
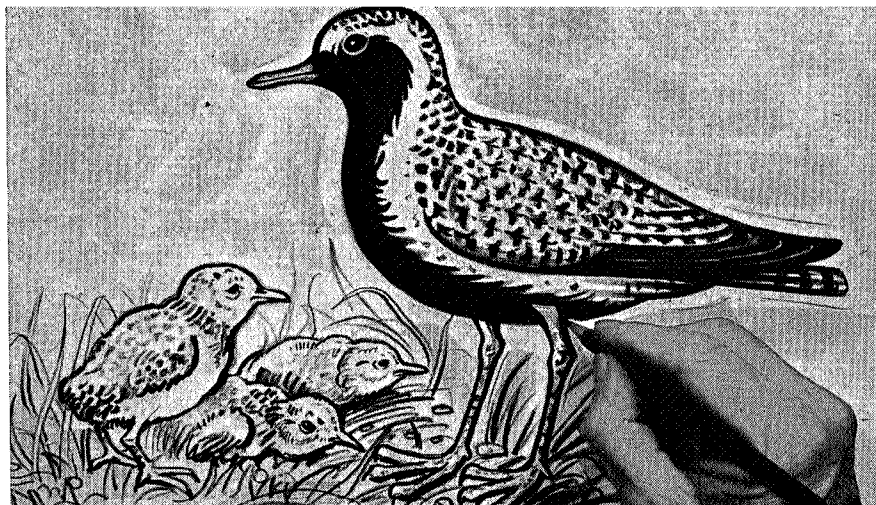
Fokstumyra består av en rekke større og mindre myrstrekninger kledd med myrgras, vidjekratt, dvergbjørk og mosearter av ulike slag. Innimellom er det tørre åpne rabber tilvokst med bjørkeskog og einerbusker. I den sørvestre delen av myra ligger Søndre Hærtjern, hvorfra elva Løken renner ut og bukker seg nordøstover mot Nyseter bru og videre mot Vålåsjø.

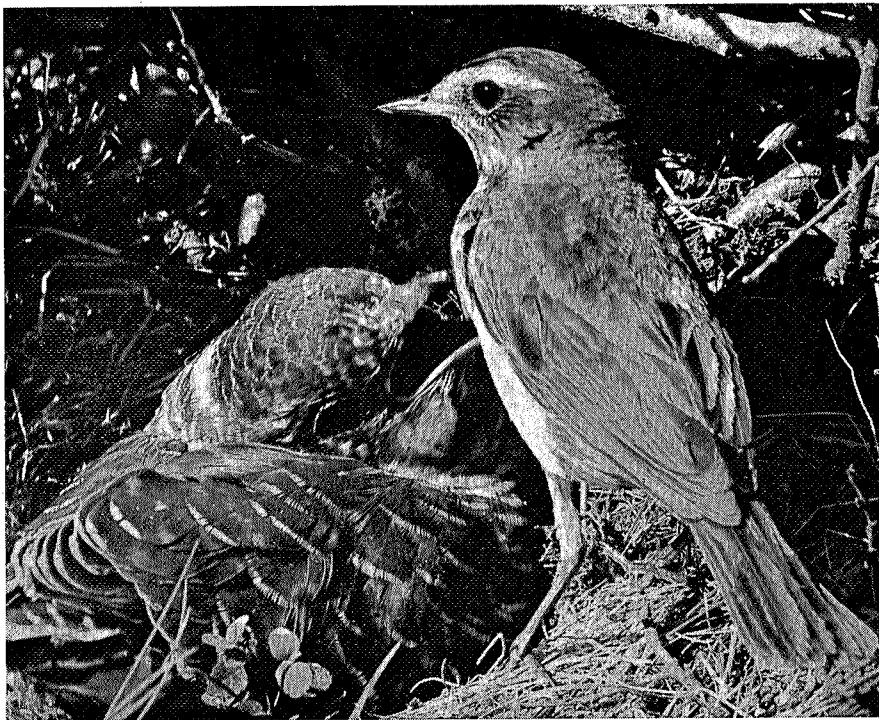

Svømmesnipe.

Den største og stolteste av alle fuglene som hekker på Fokstomyra er trana. Den beveger seg alltid med ro og verdighet og er med sine høye ben og lange hals en vakker og imponerende fugl. Trana er meget sky og den legger reiret sitt på vanskelig tilgjengelige steder, helst på en tue i bløtmyra, hvor rovdyr og andre fiender ikke kan komme til.

I første rekke setter imidlertid vadefuglene sitt preg på myra, og her finner man de fleste artene som ruger i de norske høyfjell. Den merkeligste og mest dominerende av disse er brushanen. Er man tidlig ute om våren, kan man være vitne til det merkelige, fascinerende skuespillet som utfolder seg når de fyrrige, fargesprakende brushanene møtes på spillplassene og utfører sine eiendommelige skinnfektninger. De hopper da opp mot hverandre med brusende halskraver og struttende nakketopper, samtidig som de danser rundt med noen merkelige nikkende bevegelser og hakker hverandre med

Gjøkunge i blåstrupereir.

Trane.

de lange spisse nebbene. De store halskravene er utspent under kampene og brukes som et slags skjold. Dette spillet foregår i parrings-tiden mai—juni. Hannene er da kledd i sin bryllupsdrakt som består av en kjempevid halskrave og to flotte nakketopper. I slutten av juni forsvinner den flotte fjærbesetningen, og hannen blir da mer lik hunnen av utseende.

Av andre vadefugler på myra finner vi småspoven, enkeltbekkasinen, svømmesnipa, strandsnipa, grønnstilken, rødstilken, gluttsnipa, heiloa og vipa. Også storspoven, dobbeltbekkasinen, temmincsnipa og skogsnipa er sett, men disse fuglene er mer sporadiske gjester. For småfuglene er Fokstumyra det rene eldorado med sine myriader av insekter og larver av mange slag. De vanligste av spurvefuglene er heippiplerka og løvsangeren, og disse er å finne overalt på myra. Her er også den vakre blåstrupen som fremhever seg både når det gjelder utseende og stemmeprakt. Ellers møter man alle de småfuglene som er vanlig i norsk høyfjell: Gråsisik, bokfink, bjørkefink, sivspurv, lappspurv, gulerle, linerle, granmeis, rødstjert, jernspurv, fossefall m.fl.

Av trostefamilien er gråtrosten, rødvingetrosten, måltrosten og ringtrosten de vanligste.

Rovfuglfamilien er representert ved myrhauken, en av de vakreste og sjeldneste rovfugler i Norge. I bjørkeskogen omkring finner man også dvergfalk og tårnfalk.

I gode smågnagerår er også jordugla en vanlig rugefugl på Fokstumyra. Dessuten er det sett perleugle og hornugle i området.

I alle småvannene rundt om på myra er det alltid ender å se. De vanligste artene er toppender, stokkender og krikkender.

Rypa er også en vanlig rugefugl i de tørre regionene på myra, i gode år er det funnet kull med opptil 13 egg.

I tidsrummet 1926 til 1966 er det ialt funnet 54 fuglearter rugende på Fokstumyra, dessuten er 33 andre arter observert. Det har således vist seg at tross den stadig økende trafikk med uro og forstyrrelser på og langs med myra, har fuglelivet holdt seg bra oppe gjennom årene. Ja, selv trana, den skyeste av fjellets fugler, har etter hvert vennet seg til stortrafikken.

Det er imidlertid å håpe at alle respekterer fredningsbestemmelserne slik at Fokstumyra for fremtiden vil vedbli å være det fugleldorado som det sikkert har vært i uminnelige tider!